



**Регіоналізація і глобалізація
в європейському економічному просторі**

Марія ЛИЗУН,
Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ,
Катаріна ВІТАЛІШОВА,
Каміла БОРСЕКОВА

**ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ДЛЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Резюме

У статті проаналізовано виклики регіональної безпеки для країн Центральної та Східної Європи (ЦЄ) у контексті сучасних геополітичних змін, зокрема російської агресії проти України. Досліджено вплив безпекових загроз на економічний розвиток регіону, торговельні потоки та політичну стабільність. Зроблено акцент на важливості регіональної співпраці через такі формати, як Вишеградська група, Люблінський трикутник, Веймарський трикутник та Бухарестська дев'ятка. Розглянуто зміни в оборонних бюджетах країн ЦЄ, їхню роль у трансформації енергетичної політики та підтримці

© Марія Лизун, Ігор Ліщинський, Катаріна Віталішова, Каміла Борсекова, 2025.

Лизун Марія, д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної економіки, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна. ORCID: 0000-0003-3222-2962 Email: m.lyzun@wunu.edu.ua
Ліщинський Ігор, д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної економіки, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна. ORCID: 0000-0003-1602-1677 Email: lio@wunu.edu.ua
Віталішова Катаріна, Ing., PhD, завідувач кафедри публічної економіки та регіонального розвитку, Університет Матея Бела, Банська Бистриця, Словаччина. ORCID: 0000-0002-5830-4862 Email: katarina.vitalisova@umb.sk
Борсекова Каміла, Ing., PhD, директор центру досліджень та інновацій, Університет Матея Бела, Банська Бистриця, Словаччина. ORCID: 0000-0001-5411-7915 Email: kamila.borsekova@umb.sk

України. Вивчено зміни оборонних бюджетів країн ЦСЄ, що стали відповіддю на зростання загроз безпеці. Досліджено механізми переорієнтації торговельних потоків між країнами ЦСЄ та Україною у контексті війни. Підкреслено важливість інтеграції України до ЄС і НАТО як стратегічного елементу європейської стабільності. Запропоновано заходи для посилення регіональної співпраці, зокрема у сферах оборони, енергетики та економічної політики. Сформовано дорожню карту для забезпечення довгострокової регіональної безпеки через зміцнення співпраці в рамках ЄС і НАТО, боротьби з євроскептичними наративами, а також інтеграції України в європейські та євроатлантичні структури.

Ключові слова:

Вишеградська група, експорт, ЄС, імпорт, інтеграція, країни ЦСЄ, НАТО, оборонний бюджет, регіональна безпека, ризики, ринок ЄС, торговельні потоки.

Класифікація за JEL: F02, F10, F15, F42, H56, O52.

5 рисунків, 25 джерел літератури.

Постановка проблеми та огляд літератури

Останні десятиліття характеризуються динамізмом геополітичних змін, необхідністю дотримання балансу сил та зростанням потреби у формуванні ефективної системи безпеки. Особливо це стосується країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ), які історично знаходяться на перетині інтересів глобальних і регіональних гравців. Країни ЦСЄ стикаються з численними викликами у сфері регіональної безпеки, які безпосередньо впливають на їхню економіку, політичну стабільність та міжнародні відносини. Після закінчення «холодної війни» регіон зазнав значних змін, але нові геополітичні загрози, зокрема військові конфлікти, енергетична безпека та економічні ризики, все ще актуальні.

Безпека країн цього регіону тісно пов'язана з розвитком трансатлантичного партнерства, функціонуванням НАТО та Європейського Союзу, а також зі збереженням стабільності у відносинах із сусідніми державами. Зростає роль регіональної співпраці у сфері безпеки. Такі ініціативи, як Люблінський трикутник (Україна-Польща-Литва), Вишеградська група (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) та Ініціатива трьох морів, мають важливе значення для зміцнення обороноздатності, розбудови інфраструктури та енергетичної незалежності регіону.

Головним викликом для регіону є широкомасштабна військова агресія росії проти України, анексія українських територій у 2014 р. Це спричинило серйозну дестабілізацію безпекового середовища в Центрально-Східній Європі, що загрожує кордонам ЄС та підвищує ризик збройних конфліктів у регіоні. Під тиском цих загроз країни ЦСЄ змушені зміцнювати власну обороноздатність через збільшення військових бюджетів, модернізацію армії та активну інтеграцію у західні безпекові структури.

Регіон Центрально-Східної Європи все ще є у фокусі світової спільноти через свою безпосередню близькість до зони бойових дій та головну роль у європейській системі безпеки.

У цьому контексті важливо визначити проблеми безпеки, з якими стикаються країни ЦСЄ, та ідентифікувати заходи, вжиті для вирішення цих проблем. Адже тривала війна, яка охоплює окупацію, має глибокі наслідки – не лише для безпеки та стабільності регіону ЦСЄ, а й для усього світу.

Метою статті є дослідження викликів регіональної безпеки для країн Центральної та Східної Європи, аналіз стратегій досягнення стабільності в регіоні та побудова дорожньої карти довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ.

Тривала російська агресія проти України суттєво змінила архітектуру безпеки Європи, змушуючи науковців переосмислити стратегічні парадигми континенту. Дослідження Tskhovrebadze et al. (2023) підкреслює, як конфлікт підвищив рівень загроз безпеці не лише на регіональному, а й на глобальному рівні. У статті наголошено на необхідності адаптації політик безпеки європейських країн до нових геополітичних викликів, зокрема через збільшення витрат на оборону та готовність до загроз. Tamribohon (2022) досліджує геополітичні наслідки вторгнення, акцентуючи увагу на зриві глобальних ланцюгів постачання, зростанні енергетичних витрат та інфляції. Також у праці розглянуто побічні ефекти міжнародних санкцій проти росії, які вплинули на світову економіку. Greminger & Vestner (2022) пропонують аналіз впливу війни на глобальну безпеку за комплексом аспектів. Зокрема, у роботі розглядаються теми міжнародного права безпеки, контролю над озброєннями, кібербезпеки та майбутнього війни. Дослідження показує, як конфлікт посилив глобальні тенденції, перекроїв геополітичні союзи та вплинув на дипломатичні наративи. Геополітичні зміни та трансформація безпеки після російського

вторгнення в Україну також відображені у працях Kusa (2022), Mahda (2024) та Hussain et al. (2023).

Широкий спектр літератури присвячений питанням регіональної безпеки. У роботі Ліщинського та Лизун (2020) досліджено концептуальні рамки регіонального та глобального управління безпекою. У ній систематизуються різні підходи до управління безпекою на обох рівнях з акцентом на механізмах глобального управління. Науковці представляють своє бачення взаємозв'язків суб'єктів, які беруть участь у глобальних процесах управління, підкреслюючи взаємодію регіональної та глобальної безпеки. Amable (2022) досліджує еволюцію регіонів безпеки, пропонуючи вдосконалену теоретичну модель для врахування складнощів геополітики XXI ст.

Дослідження економічного та фінансового розвитку, а також викликів безпеки країн Центрально-Східної Європи можна поділити на два напрями (Bulatova et al., 2020). Один з напрямів фокусується на національних проблемах безпеки окремих країн ЦСЄ. Surwillo та Slakaityte (2024) аналізують роль Польщі у європейській безпеці, заперечуючи її сприйняття як другорядного гравця в обороні. У дослідженні підкреслюється значний прогрес військових можливостей Польщі за останні 25 років, що робить її головним актором у формуванні європейського безпекового ландшафту. Rechтік та Mareš (2021) розглядають підходи урядів Чехії та Словаччини до протидії російській дезінформації. Особлива увага приділяється впливу енергетичних відносин з росією на ці стратегії. Зазначено, що підхід Чехії, зосереджений на інтересах безпеки, забезпечує більш об'єктивне оцінювання загроз і підвищує стійкість. Водночас Словаччина віддає перевагу економічним цілям, зокрема енергетичним зв'язкам, що збільшує її вразливість до дезінформації. У дослідженні використано раціональну модель ухвалення рішень для аналізу цих відмінностей і доведено ефективність чеського підходу до протидії загрозам дезінформації. У дослідженні Kamola-Ciešlik та Akyesilmen (2024) порівнюється політика енергетичної безпеки Польщі та Угорщини під час війни росії проти України. Вказано на активні зусилля Польщі щодо зменшення залежності від російських енергоресурсів, наголошено на різниці пріоритетів і стратегій цих країн у вирішенні проблем енергетичної безпеки.

Крім того, наукові дослідження щодо безпеки охоплюють зусилля з ідентифікації та аналізу основних компонентів безпеки усього регіону ЦСЄ. Воска (2022) описує три основні загрози безпеці в Центральній Європі: дестабілізаційний вплив росії в регіоні, посилення загроз енергетичній безпеці та ризику, пов'язані з міжнародним тероризмом, організованою злочинністю та неефективним управлінням. Zięba (2023) вивчає політичний та безпековий ландшафт ЦСЄ, зосереджуючись на таких сучасних викликах, як авторитарні тенденції та мілітаризація політики безпеки. У праці підкреслюється взаємозв'язок внутрішньополітичних подій та ширших геополітичних динамік, акцентовано на необхідності зміцнення демократичних інституцій та співпраці у сфері безпеки для протидії новим загрозам. Chirleşan (2012) аналізує євроа-

плантичну архітектуру безпеки та її вплив на країни ЦСЄ. У дослідженні визначено поточний стан регіональної безпеки, основні загрози (зовнішня агресія, гібридні загрози), а також роль НАТО та ЄС у забезпеченні стабільності.

Методологія дослідження

У статті проаналізовано комплекс параметрів регіональної безпеки країн Центрально-Східної Європи. Географічні межі регіону ЦСЄ можуть змінюватися залежно від політичного, історичного, географічного чи економічного підходу. У цій статті притримуватимемося економічного підходу, прийнятого в ЄС, зокрема щодо регіону Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії та країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва). У роботі використано як кількісні, так і якісні методи дослідження. Особлива увага приділена документальному аналізу, що дає змогу оцінити тенденції розвитку досліджуваного явища, а також порівняльному аналізу для виявлення найкращих практик і можливостей їхньої адаптації. Відповідно до інформації міжнародних стратегічних документів проаналізовано основні форми регіональної співпраці країн ЦСЄ. На основі даних Державної служби статистики України проведено аналіз ролі країн ЦСЄ у міжнародній торгівлі України за 2020–2024 рр. Для характеристики оборонного бюджету країн ЦСЄ використано дані Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS) за 2021–2024 рр. Відповідно до проведеного аналізу геополітичних загроз сформовано дорожню карту довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ.

Результати дослідження

Геополітичний ландшафт країн ЦСЄ характеризується наявністю складних і динамічних взаємодій, на які впливала їхня історична спадщина, різноманітність культур і стратегічне географічне положення. Останні роки відзначаються ескалацією напруженості та трансформаційними подіями, які не лише спонукають до зміни регіональних альянсів, а й переформатовують глобальні структури влади. Повномасштабне російське вторгнення в Україну в 2022 р. стало переломним моментом, який не лише спричинив масштабну гуманітарну кризу, а й змусив країни Центрально-Східної Європи та весь світ переглянути фундаментальні підходи до безпеки, енергетичної незалежності та міжнародної дипломатії. Унаслідок цього змінено стратегічний баланс у регіоні, відбулося посилення військової співпраці між союзниками та пересмислення оборонної політики урядами країн ЦСЄ. Парадоксально, але російська війна проти України разом із новою загрозою також відкрила вікно

можливостей для регіону Центральної та Східної Європи. Значне зростання інвестицій у військово-промисловий комплекс, переорієнтація енергетичних потоків на відмову від російських ресурсів та розширення трансатлантичної співпраці стали новими векторами розвитку. Також регіон відіграє провідну роль у наданні військової, економічної та гуманітарної допомоги Україні, що це більше посилює його стратегічну важливість.

Більш ніж через 30 років після демократичного переходу більшість держав Центральної та Східної Європи міцно закріпилися в західній інституційній системі. Приєднання до Європейського Союзу та НАТО було вибором, який визначив їхню подальшу долю, що гарантувало безпеку, політичну стабільність, економічний розвиток і зміцнення міжнародного впливу. Це стратегічне рішення стало головним фактором модернізації регіону та посприяло демократичному розвитку, реформуванню економік і розбудові спільного європейського простору.

Внутрішньорегіональна співпраця в країнах ЦСЄ тривалий час розглядалася здебільшого як допоміжний інструмент на шляху до інтеграції з ЄС і НАТО. Країни регіону віддавали більшою мірою перевагу встановленню прямих відносин із Західною Європою, а не посиленню гармонійної та збалансованої внутрішньорегіональної співпраці. Наслідки такої політики стали помітними у середині 2010-х років, коли недорозвиненість транспортної інфраструктури суттєво ускладнила торгівлю на осі Північ-Південь (Kuznetsova et al., 2019). Жоден лідер регіону не має достатньої потужності, щоб самостійно впливати на західні політичні інституції, та й загалом регіон ЦСЄ занадто слабкий з погляду економічного виробництва, інноваційності та внутрішньої згуртованості. Російське вторгнення в Україну мобілізувало солідарність серед країн регіону, але водночас виявило численні розбіжності. Зокрема, Угорщина стала «аутсайдером» ЄС і НАТО, дистанціюючись від безпосередньої підтримки України, неохоче погоджуючись на санкційні пакети ЄС проти росії. Польський уряд, попри свою активну роль у підтримці України, зіткнувся з труднощами у формуванні широких транс'європейських коаліцій через суперечності з Європейською комісією та окремими західноєвропейськими державами.

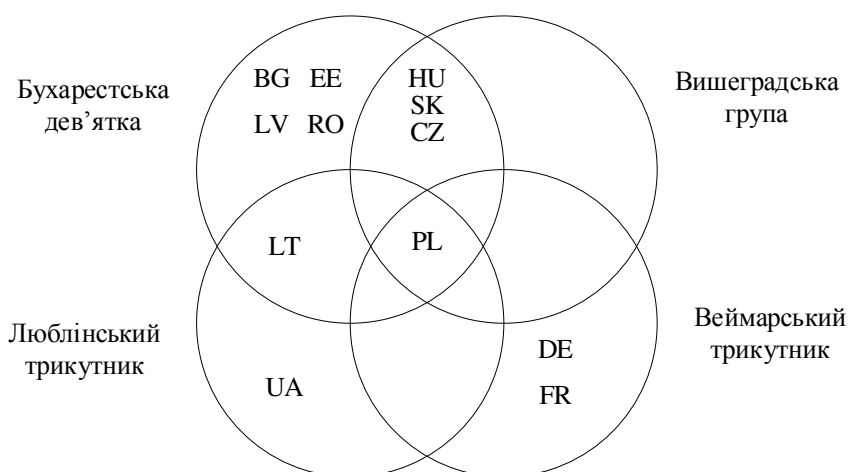
Доцільно зазначити, що регіональна співпраця у 1990-х роках відіграла важливу роль у координації процесу розширення у 2004 р. Такі механізми, як Вишеградська група та Центральноєвропейська угода про вільну торгівлю (CEFTA), не лише сприяли економічному зближенню, а й створили платформу для узгодження позицій щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Сьогодні активна координація може відіграти вирішальну роль у просуванні інтересів регіону, особливо у зміцненні східного флангу НАТО та подальшого розширення ЄС і Альянсу, зокрема щодо України.

Сьогодні основними форматами регіональної співпраці країн ЦСЄ є Вишеградська група (Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина), Бухарестська дев'ятка (Болгарія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Руму-

нія, Словаччина) та Люблінський трикутник (Литва, Польща, Україна). Крім того, важливе значення має Веймарський трикутник (Франція, Німеччина, Польща), який дає змогу скоординувати політику між країнами Центрально-Східної Європи та провідними країнами ЄС (рис. 1).

Рисунок 1

Альянси регіональної співпраці в Центрально-Східній Європі



Джерело: Warsaw Security Forum (2023).

Розвиток таких форм регіональної співпраці може посилити вплив регіону в європейській та глобальній політиці та сприяти консолідації зусиль у сфері оборони, енергетичної незалежності та економічної співпраці, що набуває актуальності за умов зростання геополітичних викликів і необхідності зміцнення європейської безпеки.

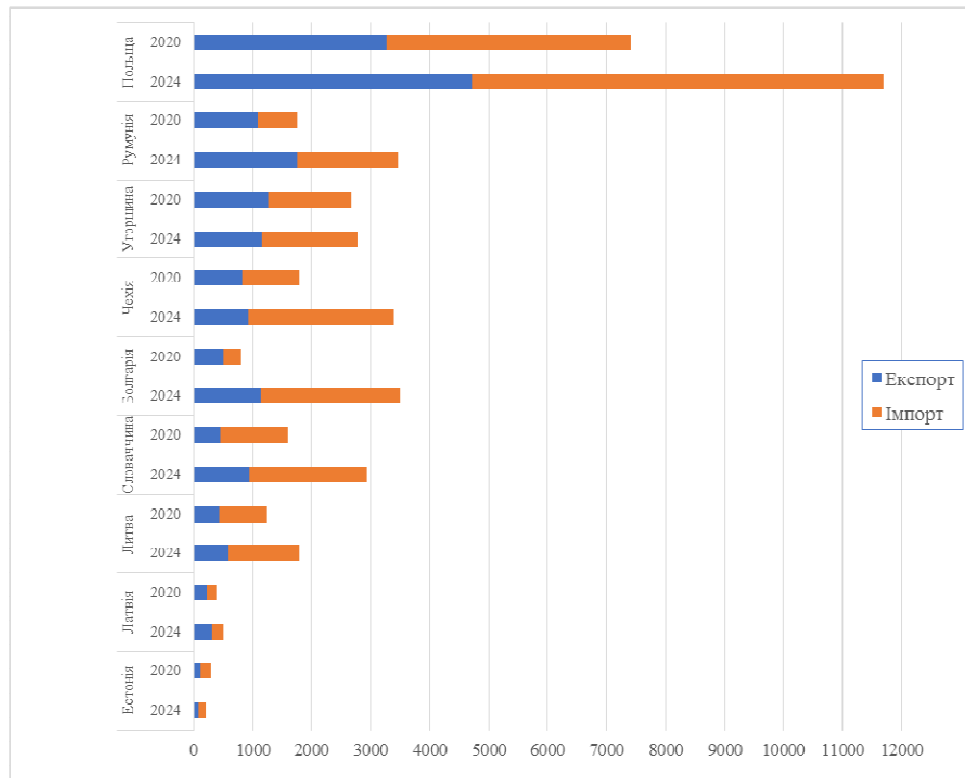
Країни ЦСЄ відіграють головну роль у зовнішньоторговельних зв'язках України, забезпечуючи значний обсяг товарообігу. Після початку повномасштабного вторгнення росії їхня частка у зовнішній торгівлі України суттєво зросла, що зумовлено переорієнтацією експортно-імпортних потоків, поглибленням економічної співпраці та інтеграцією України в європейські ринки (Лизун et al., 2024). Такі зміни також сприяють зміцненню економічної стійкості України та розширенню стратегічного партнерства з країнами регіону.

Український експорт до регіону зріс на 42%, досягнувши 11,59 млрд дол. Основними ринками збуту українських товарів стали Польща, Румунія та Чехія, що свідчить про активну інтеграцію української продукції в європейські економічні ланцюги.

Водночас імпорт із країн ЦСЄ до України зріс ще більш стрімко – на 91% і становив 18,67 млрд дол. Основними країнами-імпортерами стали Польща, Чехія та Словаччина. Такий різкий приріст зумовлений розширенням торговельних зв'язків, а також потребою в імпорті критично важливих товарів та посиленням економічної співпраці з ЄС (рис. 2).

Рисунок 2

Експорт та імпорт країн ЦСЄ з Україною

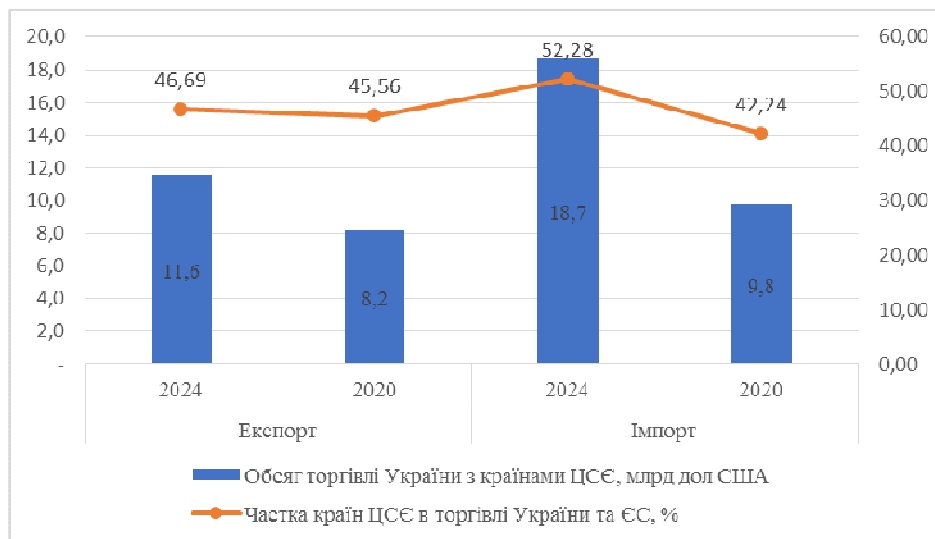


Джерело: сформовано авторами на основі даних Державної служби статистики України (2025).

Загальний торговельний оборот між Україною та країнами ЦСЄ у 2024 р. збільшився до 30,26 млрд дол., що майже на 70% більше, ніж у 2020 р. Найбільший внесок у це зростання зробили Польща, Чехія, Румунія та Словаччина, які стали головними партнерами України в регіоні. Особливо помітним є зміцнення торговельних зв'язків із Польщею: у 2024 р. обсяг двосторонньої торгівлі досяг 11,69 млрд дол., що майже вдвічі більше, ніж у 2020 р. (рис. 3).

Рисунок 3

Частка країн ЦСЄ у торгівлі України та країн ЄС



Джерело: сформовано авторами на основі даних Державної служби статистики України (2025).

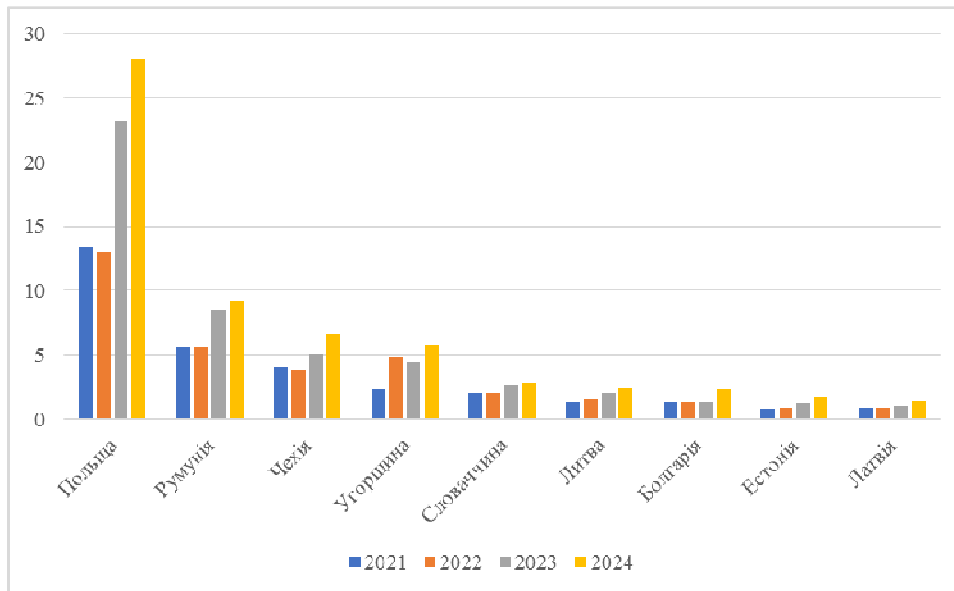
Загалом аналіз свідчить про суттєву зміну торговельних орієнтирів України. Стрімке зростання обсягів торгівлі з країнами Центральної та Східної Європи підкреслює не лише економічну адаптацію України до нових реалій, а й посилення її інтеграції в європейський ринок.

ЄС та Велика Британія активно обговорюють можливість створення загальноєвропейського механізму фінансування оборонних витрат, ставлячи за мету посилити військовий потенціал своїх країн. Така ініціатива набуває

актуальності на тлі зростання викликів безпеці та необхідності зміцнення обороноздатності європейських держав. Після повномасштабного вторгнення росії в Україну країни Європи, зокрема ЦСЄ, переглянути свої оборонні бюджети (рис. 4). Польща суттєво збільшила свої військові витрати, перевищивши відмітку 4% ВВП, що є найвищим показником серед європейських союзників США. З огляду на те, що президент США Д. Трамп запропонував країнам-членам НАТО збільшити оборонні витрати до 5% ВВП, питання фінансування військових потреб стало одним із пріоритетів для ЄС.

Рисунок 4

Оборонний бюджет країн ЦСЄ (млрд дол. США, поточні ціни)



Джерело: сформовано авторами на основі даних McGerty & Dewey (2025), World Bank Group (2025) та Eurostat (2025).

Доцільно зазначити, що посилення фінансування оборонного сектору може стати драйвером економічного розвитку та модернізації промислової бази країн Європи за умови цільового спрямування коштів на високотехнологічні військові розробки. Згідно з розрахунками експертів Кільського інституту світової економіки, ВВП Європи може зрости на 0,9–1,5% річних у разі збі-

льшення щорічних оборонних витрат із 2% ВВП до 3,5% ВВП. У 2024 р. середній рівень витрат європейських країн все ще не досягнув цільового показника НАТО у 2% ВВП. Однак для досягнення максимального економічного ефекту необхідно перейти від імпорту озброєнь, який сьогодні переважно здійснюється із США, до власного виробництва та розширення інноваційного потенціалу європейського оборонно-промислового комплексу.

Таким чином, найбільш важливим вектором європейської оборонної політики є створення умов для розвитку власного виробництва військових технологій. Сьогодні приблизно 80% оборонних закупівель країн ЄС здійснюється через постачальників, розташованих за межами Європейського Союзу (Представництво України при ЄС, 2024). Відсутність внутрішнього виробництва зменшує можливості для створення технологічних переливів, коли оборонні розробки сприяють розвитку цивільного технологічного сектору та підвищенню загальної продуктивності економіки. За оцінками експертів, якщо Європа зможе самостійно розробляти наступне покоління військових технологій та озброєнь, додаткові витрати на оборону ефективно сприятимуть економічному зростанню у довгостроковій перспективі. Збільшення військових видатків із 2% ВВП до 3,5% вимагатиме близько 300 млрд євро щорічно.

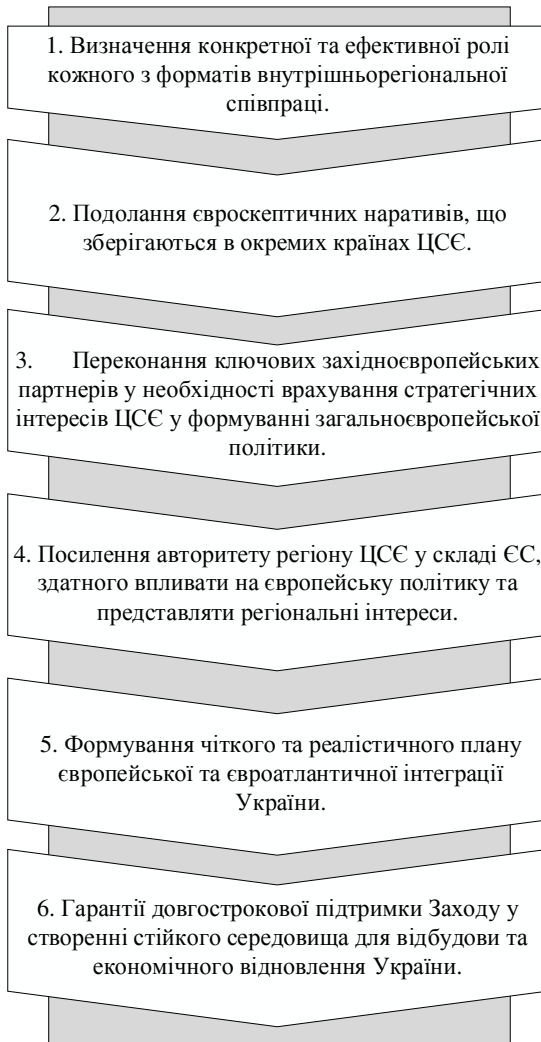
Військова агресія росії проти України, зростання гібридних загроз, енергетична залежність та необхідність зміцнення обороноздатності вимагають стратегічного підходу до забезпечення довгострокової стабільності в регіоні. Країни ЦСЄ відіграють головну роль у формуванні нової архітектури європейської безпеки, однак для ефективного захисту своїх інтересів їм необхідна узгоджена та скоординована діяльність. Спільні ініціативи, посилення координації в рамках ЄС та НАТО, активна підтримка України як форпосту європейської безпеки сьогодні вкрай актуальні. Зміна геополітичного середовища, посилення загроз безпеці та необхідність консолідації зусиль країн Центрально-Східної Європи у відповідь на виклики та загрози ставлять на порядок денний розроблення дорожньої карти довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ (рис. 5).

Дорожня карта довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ передбачає такі кроки:

1. Визначення конкретної та ефективної ролі кожного формату внутрішньорегіональної співпраці. Регіональна співпраця Центрально-Східної Європи має важливе значення для безпеки та стабільності в регіоні. Однак існує потреба в чіткому визначенні функціональної спрямованості вже наявних платформ взаємодії для ефективного використання їхнього потенціалу. Зокрема, Вишеградська група, Бухарестська дев'ятка, Ініціатива трьох морів та Люблінський трикутник мають відповідні інструменти для посилення безпеки в регіоні. Вишеградська група – платформа для співпраці в рамках ЄС, хоча існує потреба в підвищенні її ефективності, адже сьогодні простежуються політичні розбіжності між країнами-членами (Куриляк & Савельєв, 2020).

Рисунок 5

Дорожня карта довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ



Джерело: складено авторами.

Бухарестська дев'ятка є форпостом у зміцненні східного флангу НАТО, яка має потенціал для розширення інструментів взаємодії. Люблінський трикутник відіграє важливу роль у підтримці України та сприянні її інтеграції в європейські та євроатлантичні структури (Парахонський & Яворська, 2024). Чіткий розподіл функцій між цими форматами, активізація їхньої діяльності дасть можливість уникнути дублювання ініціатив і підвищити ефективність регіональної співпраці.

2. Подолання євроскептичних наративів, що зберігаються в окремих країнах ЦСЄ. У деяких країнах Центрально-Східної Європи досі зберігається євроскептицизм, який спричинений внутрішньою політикою, популістськими діями та зовнішніми дезінформаційними кампаніями, незважаючи на те, що євроінтеграція принесла регіону значні економічні переваги. Для подолання євроскептичних настроїв необхідно проводити активну інформаційну кампанію, яка підкреслюватиме переваги членства в ЄС, серед яких виокремлюють фінансову підтримку, відкритий ринок праці та доступ до структурних фондів. Вирішенню цієї проблеми також сприятиме залучення громадянського суспільства до обговорення політики ЄС, боротьба з дезінформацією, поширеною російськими ЗМІ.

3. Врахування стратегічних інтересів ЦСЄ у формуванні загальноєвропейської політики. Незважаючи на те, що країни ЦСЄ мають стратегічне значення для загальноєвропейської безпеки, країни Західної Європи часто ігнорують їхні інтереси, особливо в питаннях, котрі стосуються оборони, енергетики та зовнішньої політики. Така ситуація створює ризики для регіону, адже стратегічні рішення ухвалюються без урахування специфіки та потреб регіону. Завданням країн ЦСЄ є активне просування своїх інтересів через спільні ініціативи в межах ЄС та НАТО. Зокрема, посилення співпраці з Францією та Німеччиною у форматі Веймарського трикутника може наблизити їх до досягнення цієї мети. Крім того, важливе значення матиме налагодження та підвищення ефективності діалогу з європейськими інституціями, чітка аргументація своїх позицій та демонстрація ролі регіону як форпосту стабільності перед російською загрозою.

4. Посилення політичного впливу країн ЦСЄ у складі ЄС, здатного впливати на європейську політику та представляти регіональні інтереси. Для того, щоби бути не лише об'єктом європейської політики, а й активно її формувати, країни Центрально-Східної Європи мають розширити представництво країн регіону в керівних органах ЄС, зокрема в Єврокомісії та Європарламенті. Така участь дасть можливість більш ефективно лобювати інтереси регіону в ЄС та впливати на відповідні рішення. Також країни ЦСЄ повинні розробити спільну економічну стратегію, яка посилить їхній вплив у європейських економічних процесах. Зокрема, координація у сферах енергетики, оборони та цифрових технологій може зміцнити позиції регіону як головного гравця в Європі.

5. Формування чіткого та реалістичного плану європейської та євроатлантичної інтеграції України. З огляду на сьогодишню ситуацію, війну росії з Україною безпека регіону ЦСЄ тісно пов'язана з інтеграцією України до ЄС та НАТО. Для цього необхідно сформувати чіткий механізм сприяння з боку країн ЦСЄ щодо вступу України до європейських та євроатлантичних структур із конкретними критеріями та етапами. Адже посилення оборонної співпраці України та країн ЦСЄ, зокрема постачання озброєння, спільні навчання та обмін розвідувальною інформацією, є необхідною умовою для цього процесу.

6. Гарантії довгострокової підтримки Заходу у створенні стійкого середовища для відбудови та економічного відновлення України. Гарантії довгострокової підтримки України Заходом ґрунтуються на геополітичних, політичних, економічних та соціальних факторах, що є не лише політичним рішенням, а й стратегічною необхідністю для стабільності Європи та глобальної безпеки. Крім того, після завершення війни Україна потребуватиме тривалої підтримки Заходу для відбудови економіки, модернізації інфраструктури та зміцнення обороноздатності. Адже без належної фінансової та технологічної допомоги з боку ЄС та США Україна може стати слабкою ланкою у безпековій архітектурі Європи. Довгострокова допомога може реалізовуватися через створення спеціального фонду відновлення України, залучення приватних інвесторів та надання гарантій щодо інтеграції української економіки в європейський ринок.

Висновки

Після 24 лютого 2022 р. ядро європейської безпеки змістилося на схід.

Сьогодні країни ЦСЄ потребують нових імпульсів для переосмислення своїх спільних інтересів, посилення свого авторитету в дискусіях на міжнародних форумах і початку спільних великомасштабних проєктів, пов'язаних зі зростанням важливості безпеки та оборони. Різні формати співпраці, такі як Бухарестська дев'ятка, Вишеградська група, Люблінський трикутник і Веймарський трикутник, виконують різні функції, але лише разом можуть суттєво сприяти жорсткій і м'якій безпеці регіону. Амбіції та досягнення інтересів Центрально-Східної Європи мають бути узгоджені з проактивною позицією щодо проблем, які виходять за межі чіткого регіонального фокусу.

Безпека країн ЦСЄ завжди була тісно пов'язана з процвітанням у регіоні. Приєднання до західних інституцій приносить парасольку безпеки новим членам ЄС і НАТО, але це також інвестиція в демократичну систему та добре функціональну економічну модель. Європейська та трансатлантична інтеграція України є важливою для безпеки країн ЦСЄ та зменшення довгостро-

кової загрози з боку росії для всього регіону. Країни Центрально-Східної Європи мають позитивний досвід 1990-х років щодо нормалізованих власних структур, які сприяють посиленню внутрішньорегіональної співпраці, активізації торговельних відносин. Сьогодні Україна потребує долучення до цих регіональних форм співпраці для досягнення своїх цілей.

Таким чином, для довгострокової безпеки Центрально-Східної Європи необхідна активна регіональна співпраця, зміцнення зв'язків із Західною Європою та США, а також підтримка України як головного елементу європейської стабільності. Реалізація дорожньої карти довгострокової регіональної безпеки країн ЦСЄ дасть змогу країнам регіону не лише гарантувати безпеку, а й стати потужним центром впливу в європейській та світовій політиці.

Список використаної літератури

- Державна служба статистики України (2025). *Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС*. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua>.
- Куриляк, В., & Савельєв, Є. (2020). Розвиток співпраці Вишеградської четвірки і України у сфері реальної економіки в контексті Східного партнерства. *Економіка і організація управління*, (3), 229–242. Retrieved from: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.20>
- Лизун, М., Віталішова, К., & Борсекова, К. (2024). Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. *Журнал європейської економіки*, 23(2), 305–320. Retrieved from: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1757>.
- Ліщинський, І., & Лизун, М. (2020). Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, 2, 148-161. Retrieved from: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>
- Парахонський, Б. О., & Яворська, Г. М. (2024). *Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи : аналіт. доп.* Серія : Міжнародні відносини. НІСД. Retrieved from: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.02>
- Представництво України при ЄС. (2024). *Загальний огляд відносин Україна-ЄС*. Retrieved from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>.
- Amable, D. S. (2022). Theorizing the emergence of security regions: An adaptation for the regional security complex theory. *Global Studies Quarterly*, 2(4). Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksac065>
- Боска, В. (2022). *Security threats and responses in Central Europe*. Center for Strategic and International Studies (CSIS).

- Bulatova, O., Marena, T., Chentukov, Y., & Shabelnyk, T. (2020). The impact of global financial transformations on the economic security of Central and Eastern European countries. *Public and Municipal Finance*, 9(1), 1-13. Retrieved from: [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09\(1\).2020.01](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.09(1).2020.01)
- Chirlesan, G. (2012). The security environment in Central and Eastern Europe: Current status, future prospects. In *EIRP Proceedings, 7th Edition of International Conference «The European Integration – Realities and Perspectives»*, 911-917. Retrieved from: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4081.9041>
- Eurostat (2025). *Gross domestic product at market prices – annual data* [Dataset]. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsna10/default/table?lang=en&category=tips.tipsgd>.
- Greminger, T., & Vestner, T. (Eds). (2022). *The Russia-Ukraine war's implications for global security: A first multi-issue analysis*. Geneva Centre for Security Policy. Retrieved from: <https://www.gcsp.ch/sites/default/files/2024-12/gcsp-analysis-russia-ukraine-war-implications.pdf>.
- Hussain, I., Shah, M. N. H., & Tabiullah (2023). The Russia-Ukraine war: An analysis of the geopolitical roots and the global dynamics. *Liberal Arts and Social Sciences International Journal (LASSIJ)*, 7(1), 276-289. Retrieved from: <https://doi.org/10.47264/idea.lassij/7.1.16>
- McGerty, F., & Dewey, K. (2025, February 12). *Global defence spending soars to new high* [Military Balance Blog]. International Institute for Strategic Studies. Retrieved from: <https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2025/02/global-defence-spending-soars-to-new-high/>
- Kamola-Cieślak, M., & Akyesilmen, N. (2024). Energy security policy of Poland and Hungary in the context of the Russian Federation war with Ukraine. A comparative analysis. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 22(1), 87-104. Retrieved from: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2024.1.5>
- Kusa, I. (2022). Russia-Ukraine war: Harbinger of a global shift: A perspective from Ukraine. *Policy Perspectives*, 19(1), 7-12. Retrieved from: <https://doi.org/10.13169/polipers.19.1.ca2>
- Kuznetsova, A. Y., Lyzun, M. V., Savelyev, Y. V., Kuryliak, V. Y., & Lishchynskyy, I. O. (2019). Gravitaty potential for currency alliances' intraregional trade. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(30), 236–247. Retrieved from: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179550>
- Mahda, Y. (2024). Geopolitics and the war in Ukraine. In: Z. Cope (Ed.), *The Palgrave handbook of contemporary geopolitics*, 1-9. Palgrave Macmillan. Retrieved from: https://doi.org/10.1007/978-3-031-25399-7_75-1
- Rechtik, M., & Mareš, M. (2021). Russian disinformation threat: Comparative case study of Czech and Slovak approaches. *Journal of Comparative Politics*,

- 14(1), 4-19. Retrieved from: <https://www.jofcp.org/assets/jcp/JCP-January-2021.pdf>.
- Surwillo, I., & Slakaityte, V. (2024). Power moves east: Poland's rise as a strategic European player [DIIS Policy Brief]. Dansk Institut for Internationale Studier. Retrieved from: https://pure.diis.dk/ws/files/25360396/DIIS_PB_Poland_2024_WEB-pakke.pdf.
- Tampubolon, M. (2022). Russia's invasion of Ukraine and its impact on global geopolitics. *European Scientific Journal*, 18(20), 48. Retrieved from: <https://doi.org/10.19044/esj.2022.v18n20p48>
- Tskhovrebadze, T., Putkaradze, K. & Zerekidze, Z. (2023). Rethinking European security: The strategic nexus after Russian-Ukraine war. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(3), 518-530. Retrieved from: <https://doi.org/10.47305/JLIA2393629t>
- Warsaw Security Forum (2023). *Central and Eastern Europe (CEE) as a new center of gravity: Recommendation on strengthening regional, European and transatlantic security* [Warsaw Security Forum Report 2023]. Retrieved from: https://warsawsecurityforum.org/wp-content/uploads/2023/09/WSF2023_raport_20-09_WEB.pdf.
- World Bank Group (2025). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>.
- Zięba, R. (Ed.). (2023). Politics and security of Central and Eastern Europe. Springer International Publishing. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-16419-4>

Отримано: 17 січня 2025 р.

Рецензовано: 31 січня 2025 р.

Рекомендовано до друку: 27 лютого 2025 р.